

Ook bij het houden van vleesvee is een goede veterinaire begeleiding onmisbaar voor een optimale bedrijfsvoering

Advisering nog maar weinig gangbaar

Goed presterende vleesveehouders streven in hun bedrijfsvoering naar optimale resultaten. De dierenarts kan via diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding helpen deze optimale resultaten te realiseren. Een overzicht van de mogelijkheden.

tekst dr. Iris Kolkman

Het aantal koeien op vleesveebedrijven is de laatste decennia sterk toegenomen. Er heeft zich bovendien een sterke specialisatie voltrokken. Anno 2011 streven vleesveehouders naar een rendabele bedrijfsvoering met optimale resultaten. Dit vereist grote kennis van de veehouder op verschillende terreinen, maar ook goed advies.

Diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding door de dierenarts kan de veehouder goed vooruithelpen. Diergeneeskundige advisering is binnen de vleesveesector nog niet zo ingeburgerd als in de melkveehouderij. Welke mogelijkheden zijn er?

Specifieke kenmerken kennen

Om in de vleesveehouderij aan bedrijfsbegeleiding te kunnen doen, moeten dierenarts én veehouder goed op de hoogte zijn van de specifieke en vaak rasgebonden kenmerken op het gebied van voeding, huisvesting en management. Het Belgisch-witblauwras is veruit het meest populaire ras onder de vleesveerassen in België en Nederland. Naast alle goede eigenschappen zijn er ook enkele nadelen in het ras ontstaan door de doorgedreven selectie op hyperbespierdheid en doordat maar een beperkt aantal stieren is ingezet.

Allereerst zijn er enkele defecten aanwezig in het ras, waarvan sommige erfelijk zijn, zoals elektrische kalveren, het krommestaartsyndroom, overdracht of dwergkalveren. Daarnaast hebben witblauwe dieren een relatief kort maagdarmsstelsel en een relatief kleinere longinhoud in verhouding tot hun zeer sterk bespierde lichaam. Hierdoor heeft het ras specifieke voedingseisen (zeer energie- en eiwitrijk) en kunnen er specifieke tekorten en ziekten voorkomen. De relatief kleinere longinhoud maakt de dieren gevoelig voor ademhalingsproblemen, waardoor een goed geventileerde huisvesting zeer belangrijk is. Bovendien is het door de grotere gevoeligheid voor griep op de meeste dikbilbedrijven ook noodzakelijk om de dieren te vaccineren. In de melkveehouderij speelt dat veel minder.

Een ander gevolg van de hyperbespierdheid is dat het kalf in verhouding tot het bekkenkanaal van de koe te groot is geworden om het relatief kleine bekken van de moeder te passeren. Dit noemen we dystocia en heeft als gevolg dat bijna alle koeien via de keizersnede moeten worden verlost. Hoewel de dierenartsen in België zeer ervaren zijn in het uitvoeren van deze operatie, heeft het toch een nadelige invloed op de latere vruchtbaarheid. Om deze nadelen te beperken en te proberen toch elk jaar een kalf te hebben, is een nauwgezette controle van de vruchtbaarheid van de dieren van belang.

Administratie op orde

Naast een goede opvolging van de dieren is een degelijke administratie onontbeerlijk om de productieresultaten van het bedrijf te kunnen berekenen en te vergelijken. Ook in dit geval geldt 'meten is weten'. Door de gegevens bij te houden betreffende vruchtbaarheid, jongveeopfok en afmesten, kan worden nagegaan of de geldende normen worden gehaald en kunnen problemen snel worden opgespoord. Als de sterfte van kalveren bijvoorbeeld niet wordt genoteerd, weet een veehouder ook niet of het aantal sterfgevallen nog onder de 'normale' norm valt of dat er daadwerkelijk een probleem is. Als ook nog wordt genoteerd wat de oorzaken van de kalversterfte zijn, kan in een bepaalde richting worden gezocht om het probleem zo snel mogelijk op te lossen.

Er zijn allerlei manieren om een goede administratie bij te houden, maar het belangrijkste is dat de veehouder een manier kiest die hij gemakkelijk uitvoerbaar vindt en waar hij zich goed bij voelt. Een systeem moet eenvoudig zijn en bruikbaar in de stal. Het eenvoudigst is een papieren administratie. De veehouder kan een boekje bij zich houden, waarin hij noteert wat hij waarneemt tijdens zijn rondgang in de stal. Er bestaan ook handige bedrijfsbegeleidingskaarten waarmee de vruchtbaarheid van koeien en jongvee kan worden gevolgd en waarmee ziekten en behandelingen op een overzichtelijke manier kunnen worden bijgehouden. Dergelijke kaarten kunnen het best op een plaats in de stal worden opgehangen waar de veehouder vaak langskomt, zodat het noteren en aflezen van gegevens geen extra belasting vormt.

In het huidige digitale tijdperk kan ook gebruikge- maakt worden van een gespecialiseerd managementprogramma waarin alle gegevens kunnen worden ingegeven al dan niet handmatig of via een koppeling met een kleine draagbare handcomputer (pda) die verbonden kan worden met de centrale computer. Het grote voordeel van deze program-

ma's is dat ze gekoppeld kunnen worden met allerhande netwerken, zoals van CRV, waardoor het verzamelen van gegevens veel eenvoudiger is en meer gecentraliseerd gebeurt. Ook kunnen deze programma's lijsten maken voor de veehouder met een overzicht van welke dieren moeten worden geobserveerd voor bronst, welke dieren moeten worden geïnsemineerd, welke dieren dicht bij het kalven zijn of welke kalveren gevaccineerd moeten worden. Deze attentielijsten kunnen in het begin van de week of op grote bedrijven zelfs iedere morgen worden uitgeprint en vormen aldus het dagelijkse of wekelijkse werkliftje voor de veehouder.

Vruchtbaarheid op één

Optimaliseren van de voortplanting is een van de belangrijkste doelen binnen de bedrijfsbegeleiding om de opbrengsten van het vleesveebedrijf te verhogen en de kosten te drukken. Anders dan bij melkvee is vruchtbaarheidscontrole bij vleesvee minder gangbaar. Maar vooral bij een intensieve uitbating van witblauwdieren is een nauwgezette diergeneeskundige opvolging van de vruchtbaarheid noodzakelijk, omdat witblauw, net als andere vleesrassen, met een dubbele bespiering te kampen heeft met onder meer een verminderde vruchtbaarheid.

Dit laatste uit zich vooral in een latere puberteit bij de pinken (het optreden van de eerste bronst) en in het feit dat de kalveren verlost worden met een keizersnede, waardoor in veel gevallen littekenweefsel in de baarmoeder van de koe ontstaat met slechtere drachtresultaten tot gevolg. Bovendien hebben dikbilstieren ook kleinere testes. Daardoor is het bevruchtend vermogen van hun sperma minder dan bijvoorbeeld het bevruchtend vermogen van het sperma van holsteinstieren.

Om jaarlijks een zo hoog mogelijke productie van kalveren te behalen moet de eerste kalving zo vroeg mogelijk plaatsvinden. Daarnaast zorgt een kortere tussenkalftijd ervoor dat het aantal niet-productieve dagen zo veel mogelijk wordt beperkt (zie kader hiernaast).

Hierbij is veel kennis nodig van de factoren die invloed hebben op de vruchtbaarheid. Die kennis moet vervolgens worden vertaald in een probleemgerichte aanpak voor het opsporen van niet-productieve dieren, gekoppeld aan geplande interventies.

Specifieke problemen die aandacht vragen zijn het laat optreden van de eerste bronst van de pinken, het niet tochtig worden in de winter en lactatie-anoestrus

doordat de dieren zogen), de invloed van de keizersnede op de drachtresultaten en de lagere vruchtbaarheid van stieren.

Verschillende aspecten binnen de vruchtbaarheid kunnen maandelijks worden gecontroleerd:

- Vruchtbaarheidscontrole jongvee. Als vaarzen de leeftijd van twaalf tot veertien maanden bereikt hebben, moeten ze worden gecontroleerd in verband met eventuele afwijkingen zoals wittevaarzenziekte. Dit kan men doen door middel van rectaal en/of vaginaal onderzoek.
- Controle vruchtbaarheid stier. Aangezien de stier 50 procent van de vruchtbaarheid van de veestapel uitmaakt, is het zeker aan te raden deze te controleren. Op die manier krijgt men een beeld van de geslachtsdrift van de stier, eventuele afwijkingen van de penis en de voorhuid. Het is bovendien sterk aan te bevelen het bevruchtend vermogen van het sperma te onder-

zoeken. Hiervoor kan men gebruikmaken van een kunstvagina.

- Controle vruchtbaarheid koe. Koeien en vaarzen die één of twee maanden eerder een keizersnede hebben gehad, kunnen worden gecontroleerd op de aanwezigheid van baarmoederontsteking en/of vergroeiingen. Op deze manier kan men kort op de bal spelen en dieren weren uit de fok die ernstige vergroeiingen hebben. Ook kan de activiteit van de eierstokken worden gecontroleerd en indien nodig kunnen dieren direct behandeld worden.
- Maandelijks drachtcontrole. Het maandelijks controleren van nog niet drachtig bevonden dieren heeft meerdere voordelen. Door een vroege drachtdiagnose is de kalfdatum beter te voorspellen. De veehouder weet ook welke koeien problemen opleveren en kan sneller ingrijpen. De dekstieren zullen meer gericht en in aangepaste groepen kunnen worden ingezet. Wanneer al drachtig bevonden dieren

Belangrijke kengetallen voor vruchtbaarheid

leeftijd insemineren/dekken	14-15 mnd
gewicht eerste bronst	350 kg
leeftijd eerste kalving	24-30 mnd
gewicht eerste kalving	600 kg
tussenkalftijd	< 385 dagen
interval kalven-drachtig	< 85 dagen
interval kalven-bronst	< 75 dagen
interval bronst-dracht	21 dagen
efficiëntiegetal (aantal inseminaties uitgevoerd bij drachtig geworden dieren gedeeld door het aantal drachtig geworden dieren)	vaars: < 1,5 en koe: < 2
drachtigheidspercentage (aantal drachtige dieren gedeeld door het totaal aantal dieren x 100)	> 90%
het aantal levend geboren kalveren per 100 aanwezige zoogkoeien	> 85
abortus	3% (< 5% grens)

worden verwijderd, zal ook de werklast voor de stier verminderen.

Opfok zonder groeistilstand

De belangrijkste doelstelling tijdens de opfok van het jongvee is de geboorte van gezonde en vitale kalveren, die vervolgens gelijkmatig opgroeien zonder periodes van groeistilstand. Daarom is het belangrijk om de sterfte tijdens de opfok zo veel mogelijk te beperken met de nadruk op de preventie van diarree bij jonge kalveren en de preventie van ademhalingsproblemen (zie kader hiernaast). Voor de veehouder is het verder belangrijk om economisch en praktisch te werken. Door de dieren op regelmatige tijdstippen te wegen of hun borstomtrek te meten, kan perfect worden nagegaan of de nagestreefde groei wordt gehaald. Verder kunnen veehouder en dierenarts samen overleggen hoe het beste de uitval kan worden beperkt door te kijken naar factoren rondom de geboorte, naar het biestmanagement en de verdere opfok van het kalf. Voor de preventie van diarree kan de dierenarts eventueel stalen nemen om zo het beste de te nemen maatregelen te sturen. Daarnaast dienen ook bedrijfsspecifieke vaccinatieschema's te worden opgesteld en uitgevoerd.

Geïntegreerde aanpak

Binnen het kader van de bedrijfsbegeleiding vleesvee is de dierenarts zich als geen ander bewust van de verschillende relaties tussen diervoeding en diergezondheid. In samenspraak met de voedingsadviseur kan de bedrijfsbegeleidende dierenarts op geregelde tijdstippen de dieren klinisch inspecteren en aan de hand van bloedstalen bepalen of voedingsproblemen mede aan de basis liggen van stofwisselings- en/of infectieuze stoornissen, stoornissen in groei, prestatie en fertiliteit. Omdat er binnen de intensieve vleesveehouderij steeds meer problemen opduiken die door meerdere factoren zijn ontstaan, wordt deze geïntegreerde aanpak des te belangrijker.

De afgelopen jaren is men er zich meer en meer van bewust geworden dat het in de stal heersende klimaat een belangrijke invloed heeft op de productie en de gezondheid van het rundvee. Huisvesting is vooral bij de intensief gehouden vleesrassen belangrijk, omdat de dieren bijna de helft van het jaar opgesteld worden en jonge dikbilstieren gewoonlijk permanent in ingestrooide boxen worden gehouden.

Goede ventilatie is enorm belangrijk bij de huisvesting van vleesvee. Door de hogere gevoeligheid voor griepproblemen

Belangrijke kengetallen voor jongveeopfok

groeicijfers tijdens eerste levensjaar	
vaarzen	750 g/dag
stieren	1100 g/dag
beperken van uitval	
sterftepercentage bij de geboorte:	< 5%
uitval eerste levensmaand (voornamelijk diarreeproblemen):	< 5%
uitval verdere opfok (voornamelijk griepproblemen):	< 5%

leidt een gebrekkige ventilatie vrijwel altijd tot desastreuze gevolgen. Een preventieve maatregel om de verspreiding van infectieziekten te voorkomen, kan aangepaste huisvesting zijn. Daarbij is te denken aan de plaatsing van kalveriglo's op het bedrijf, een scheiding van diergroepen, quarantaine en algemene hygiëne. De huisvesting moet ook zodanig zijn dat de dieren op een gemakkelijke manier kunnen worden onderzocht en (preventief) behandeld. Een behandelstraat is ideaal.

Afwijkingen en schurft

Verder komen tijdens de bedrijfsbezoeken nog een aantal onderwerpen aan bod die specifiek zijn voor het Belgisch-witblauwras, zoals genetische afwijkingen en schurft. Het is belangrijk deze aandoeningen te herkennen en hun erfelijk potentieel te onderkennen. De meeste van deze afwijkingen kunnen alleen uit het ras worden verwijderd door bepaalde dieren te weren die drager zijn van het erfelijk defect. Hiervoor is het belangrijk dat deze kenmerken worden geregistreerd en dat ook hun voorkomen in bepaalde familielijnen wordt onderkend. Voor de meeste afwijkingen bestaat tegenwoordig een test om dragers via bloedonderzoek op te sporen. Schurftbestrijding is op vleesveebedrijven essentieel, aangezien deze parasitaire huid-aandoening een grote economi-

sche schadepost is. Onderzoek toont aan dat een schurftbesmetting dagelijks 30 gram groeiverlies per procent aangetast huidoppervlak veroorzaakt. Aantasting van meer dan 10 procent van het lichaamsoppervlak komt frequent voor en leidt dus gemiddeld tot meer dan 300 gram minder gewichtsaanzet per dag. Ten aanzien van niet-besmette dieren zien we dus een duidelijke groeivertraging bij aangetaste dieren, in erge gevallen zelfs groeistilstand.

Tot slot kan er ook voor de meest voorkomende infectieziekten (bvd, ibr, neospora en para-tbc) een systematische aanpak worden besproken. |

Conclusies

- Diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding geeft de veehouder de mogelijkheid om in samenspraak met de dierenarts een strategie te ontwikkelen die het vleesveebedrijf rendabeler maakt.
- Preventieve ziektecontrole (bedrijfsvensters), ziektebestrijding (stalinrichting, behandelstraat, vaccinatieprogramma's) en intensieve vruchtbaarheidsbegeleiding (bronst- en drachtigheidscontrole) vormen de hoeksteen van een diergeneeskundige bedrijfsadviesring.